

ОМБУДСМАН ЗА ДЈЕЦУ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Улица Патријарха Павла бр.1 76300 БИЈЕЉИНА, Република Српска, БиХ Тел/Факс: +387 55 420 901 jovanka@djeca.rs.ba

ИНФОРМАЦИЈА О СТАЊУ ПРАВА ДЈЕТЕТА НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА БИЈЕЉИНА

новембар, 2022.године

УВОД

Програмом рада Скупштине Града Бијељина за 2022. годину предвиђено је упознавање одборника Скупштине Града са Информацијом о стању права дјетета на подручју Града Бијељина. Користимо прилику да подсјетимо да су одборници према програму рада Скупштине за 2021.годину по први пут имали прилику да се упознају са Информацијом о стању права дјетета на подручју Града Бијељина, а на основу података и анализа Институције Омбудсмана за дјецу Републике Српске-Канцеларије у Бијељини, која у Граду егзистира од средине 2018.год. Отварањем Канцеларије становницима Града Бијељине и ове регије омогућен је директан контакт, савјетодавні разговор, медијацијски рад са замјеником Омбудсмана за дјецу, као и благовремено покретање поступака у заштити угрожених права дјете у сарадњи са релевантним установама и институцијама, као и дефинисање мјера и активности на унапређењу положаја дјете. Институција Омбудсмана за дјецу у складу са својим овлашћењима остварује сарадњу са свим релевантним субјектима заштите дјете у Граду, на нивоу регије и Републике.

Обиљежавање Међународног дана дјетета, дан када је од стране УН усвојена Конвенција о правима дјетета (20.11.1989.) је повод да се на сједници Скупштине Града Бијељина представи ова Информација, као и мјере и активности које Институција предузима у сарадњи са другим субјектима заштите у циљу унапређења положаја и права дјете.

Информација обухвата компаративне податке и анализе о стању права дјетета у Граду Бијељина за период од отварања Канцеларије Омбудсмана за дјецу Републике Српске у Бијељини, 2018.година (јуни мјесец) до 2022.године (октобар мјесец), са циљем праћења трендове стања остваривања и заштите права дјете према Конвенцији Уједињених нација о правима дјетета, па самим тим и евентуалног дефинисања политика, стратегија и активности за стварање што повољнијег и подстицајнијег амбијента за правилно психо-физичко одрастање и афирмацију потенцијала сваког дјетета у Граду Бијељина.

ОБРАЂИВАЧ

Замјеник Омбудсмана за дјецу Републике Српске
Мр Јованка Вуковић

„Не може бити јаснијег открића душе друштва од начина на који се то друштво опходи према својој дјечи,,

-Нелсон Мендела-

УЛОГА ОМБУДСМАНА ЗА ДЈЕЦУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У ЗАШТИТИ И УНАПРЕЂЕЊУ ПРАВА ДЈЕЦЕ

Имајући у виду да се пред одборницима Скупштине Града на десетој сједници налазила Информација о стању права дјетета, којом приликом су представљена улога и значај дјеловања Институције Омбудсмана за дјецу Републике Српске, овог пута ћемо подсјетити на најважније одреднице. Усвајањем Закона о Омбудсману за дјецу Републике Српске 2008. године Институција Омбудсмана је почела је са радом, управо у складу са Законом о Омбудсману за дјецу Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" број: 103/08; 70/12), којим су дефинисане надлежности и поступање Институције. Надлежности Институције су директно везане за примјену УН Конвенције о правима дјетета.

У складу са Законом Омбудсмана за дјецу прати:

- 1) усклађеност закона и других прописа у Републици Српској који се односе на заштиту права дјетета с одредбама Устава Републике Српске, Конвенције Уједињених нација о правима дјетета и других међународних докумената који се односе на заштиту права и интереса дјетета;
- 2) извршавање обавеза Републике Српске које произлазе из Конвенције Уједињених нација о правима дјетета и других међународних докумената који се односе на заштиту права и интереса дјетета;
- 3) примјену свих прописа који се односе на заштиту права и интереса дјетета;
- 4) повреде права и интереса дјетета;
- 5) *залаже се* за заштиту и промоцију права и интереса дјетета;
- 6) *предлаже* предузимање мјера за заштиту и промоцију права дјетета, као и за спречавање штетних поступања која угрожавају права и интересе дјетета;
- 7) *обавјештава* јавност о стању права дјетета;
- 8) обавља друге послове утврђене овим законом.

Сем наведеног, обавеза Омбудсмана је да дјецу упознаје са начином остваривања и заштите њихових права и интереса и савјетује их како да остваре и заштите своја права и интересе. Континуирано сарађује с дјецом, подстиче их на изношење њиховог мишљења, иницира јавне активности усмјерене на побољшање положаја дјетета и учествује у тим активностима, те предлаже мјере за повећање утицаја дјетета у друштву.

Важно је истаћи да је Омбудсман за дјецу овлашћен да Влади, односно Народној скупштини Републике Српске подноси иницијативе за измјену или допуну закона и других прописа и општих аката, ако сматра да до повреде права дјетета долази због недостатака у прописима, као и да иницира доношење нових закона, других прописа и општих аката, када сматра да је то од значаја за остваривање и заштиту права дјетета. Влада, односно надлежни одбор Народне скупштине дужни су да разматрају иницијативе које подноси Омбудсман за дјецу. Омбудсман за дјецу је овлашћен да у поступку припреме прописа даје мишљење Влади и Народној скупштини на приједлоге закона и других прописа, ако се њима уређују питања која су од значаја за заштиту права дјеце.

Овом приликом ће дио Информације бити посвећен Конвенцији УН о правима дјетета, чијим усвајањем је отворено ново поглавље у заштити права дјеце. Међу бројним међународним документима о људским правима уопште, УН Конвенције о правима дјетета има посебан значај

јер успоставља права дјетета на начин да су сва права подједнако важна и не могу се рангирати по важности. Прихватајући Конвенцију држава је преузела обавезу да предузме законодавне, административне, судске и друге мјере у циљу стварања услова за остваривање свих права дјетета. Дакле, држава је дужна прије свега ускладити своје законе са захтјевима Конвенције и потребама дјетета, своје програме и политике и створити услове за њихову примјену.

Значај УН Конвенције о правима дјетета односи се посебно на правни статус дјете, јер Конвенција први пут уводи дијете у правни систем као субјект права, као особе које имају своја права, те поставља основне принципе који захтијевају квалитетнији приступ дјечи и заштити њихових права.

Сва права која су садржана у Конвенцији заснивају се на четири основна принципа:

- право дјетета на раст и развој;
- право на заштиту од дискриминације;
- право на изражавање мишљења и учешће у поступку који га се тиче;
- право дјетета на најбољи интерес.

Стварање услова за једнаке могућности, једнаку партиципацију и брига за правилан психички, социјални, морални и емотивни развој дјечије личности јесте константан процес и императив сваког друштва, па тако и нашег. Евидентно је да је у последњих неколико година већи сензибилитет наше друштвене заједнице за потребе дјете и боље препознавање и разумијевање основних принципа Конвенције. Међутим, код појединих субјеката заштите, о одређеним питањима, препознају се недоследности и недостатак пуног разумијевања за потребе дјете, а нарочито, недовољно разумијевање остваривања њиховог најбољег интереса. Овакве појаве често изазивају незадовољство дјете и родитеља, али и негодовање јавности и отварају питање повјерења грађана у ефикасност система и поступање појединих субјеката заштите.

ПОСТУПАЊА И АКТИВНОСТИ ОМБУДСМАНА ЗА ДЈЕЦУ- КАНЦЕЛАРИЈА У БИЈЕЉИНИ

Омбудсман за дјецу се кроз своје дјеловање дуже од деценије, из различитих аспеката сусреће са проблемима најосјетљивијих категорија дјете и то: дјете са сметњама у развоју, дјете у ризику од сиромаштва и социјалне искључености, дјете без родитељског старања, дјете из структурално и функционално поремећених породица, из висококонфликтних развода, као и дјете жртве насиља и злостављања, жртве трговине, дјете улице - присиљене на просјачење, малољетници у сукобу са Законом.. У складу са својим овлашћењима Институција прати остваривање права, а у случају угрожености пружа адекватну заштиту, ради на унапређењу положаја дјете кроз системска рјешења на нивоу Републике, као и на локалним нивоима.

Својим дјеловањем, сарадњом са субјектима заштите на локалном нивоу, али и уз подршку медија, Канцеларија Омбудсмана за дјецу у Бијељини је препозната као адреса на коју се обраћају родитељи, грађани-појединци, институције, удружења грађана да укажу на повреду права дјете и затраже адекватну заштиту и подршку. Значајно је напоменути да се биљежи и самостални долазак дјете у Канцеларију, како би пријавили урушавање њихових права од стране родитеља, наставника или пак вршњака, што може да указује и на њихово повјерење у Институцију Омбудсмана за дјецу. Информацију о раду и улози Канцеларије Омбудсмана дјета најчешће добијају кроз редовну едукативну активност Институције која се реализује у школама кроз радионице „О Твојим правима у Твојој школи“, у којима ученици активно учествују. Нажалост, због епидемиолошке ситуације, а у сврху спречавања ширења САРС вируса типа

КОВИД19. у 2019. и 2020.-ој години нису реализоване ове активности, у 2021.-години, само када је то било могуће на отвореном простору (нпр. Економска школа-отворени амфитеатар).Током 2022.године реализовано је укупно 30 радионица на нивоу Републике Српске,а чак 16 радионица је реализовала Канцеларија у Бијељини.Тема овогодишњих радионица је била „Имам право да се чује и мој глас“,које наглашавају право дјеце и младих на партиципацију у свим темама које су им битне за живот и развоју у складу са УН Конвенцијом о правима дјетета.Значајно је напоменути да је искуство ових радионица у директном разговору са дјецом показало да дјеца нису довољно упозната са овим правом ,али и да га одрасли „избегавају“ и најчешће се то завршава на нивоу “квазипартиципације у смислу да дјецу питају за мишљење, које касније најчешће не уважавају,или их питају без довољно прединформација о одлукама које се тичу директно њих.Радионице су свакако допринијеле афирмацији права дјетета на партиципацију,нарочито у васпитно-образовном процесу,али и у породичним ситуацијама.

Свакако је неизоставна улога школе,стручних тимова,разредних старјешина да подстичу ученика на партиципацију у поступку доношења одлука,која су најбољем интересу дјеце.

У Канцеларији Омбудсмана за дјецу Републике Српске у Бијељини , у посматраном периоду,а у складу са овлашћењима реализоване су сљедеће активности и то :рад по пријавама-жалбама грађана, реаговања по службеној дужности Институције, израда посебних извјештаја, препорука, покретање иницијатива за измјене законских рјешења, давање мишљења на нова законска рјешења, реализација пројектних активности са другим субјектима заштите, сарадња са дјецом.

У табели број 1. дат је компаративни приказ активности Канцеларије Омбудсмана за дјецу у Бијељини посматраном периоду.

Табела број1- компаративни приказ активности Омбудсмана за дјецу Канцеларија у Бијељини

Поступање Омбудсмана за дјецу	2018 од јула		2019		2020		2021		2022 закључно са октобром	
Поступање по предметима	81	89,0%	81	86,2%	104	97,2%	107	96,4%	87	82,9%
Посебни извјештаји - анализе	2	2,2%	1	1,1%	0	0,0%	2	1,8%	1	1,0%
Сарадња са дјецом и едукација	8	8,8%	11	11,7%	0	0,0%	1	0,9%	16	15,2%
Пројекти	0	0,0%	1	1,1%	1	0,9%	0	0,0%	0	0,0%
Иницијативе - округли столови	0	0,0%	0	0,0%	2	1,9%	1	0,9%	1	1,0%
Укупно:	91	100%	94	100%	107	100%	111	100%	105	100%

Институција Омбудсмана за дјецу у Бијељини је током 2020. и 2021.године радила у складу са прописаним мјерама проглашеног ванредног стања, а у сврху спречавања ширења САРС вируса типа КОВИД19. Институција је,уз поштовање епидемиолошких мјера жалбе примала путем телефона или личним доласком странке, те је на тај начин Институцију контактирало више од 100 грађана, који су тражили савјет за ситуацију коју имају или информације о томе како и коме могу да се обрате ради остваривања права дјетета или отклањање повреде те заштиту дјеце у вријеме пандемије.Најчешћа питања су се односила на „тумачење“ добијених одлука, могућности учествовања Омбудсмана за дјецу у поступцима који се већ воде пред надлежним

органима, упућивања у Канцеларију за бесплатну правну помоћ, као и питања која се тичу надлежности неких од институција које се брину о дјечи. Један број обраћања односи се на остваривање права која се тичу пунољетне дјеце са посебним потребама, као и коме да се обрате у случају када су дјеца жртве насиља, нарочито у школама, често вербализујући неповјерење у школу. Повремено у Канцеларију Омбудсмана за дјецу у Бијељини долазили су и обраћали се грађани и у ситуацијама када њихов проблем није у надлежности Омбудсмана за дјецу РС, али нису били ускраћени за информацију.

табела број 1/а. приказ активности Омбудсмана за дјецу на нивоу Републике Српске

Поступање Омбудсмана за дјецу на нивоу Републике	2021	
Жалбе – примљене	418	87,3%
Жалбе по службеној дужности	22	4,6%
Жалбе пренесене из предх. перио.	31	6,5%
Препоруке	2	0,4%
Посебни извјештаји	2	0,4%
Мишљења	0	0,0%
Сарадња са дјецом и едукација	3	0,6%
Иницијативе	1	0,2%
Укупно:	479	100,0%

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРИЈАВАМА-ЖАЛБАМА

Подносилац пријаве

У посматраном периоду Канцеларији Омбудсмана за дјецу у Бијељини у просјеку је на нивоу године подношено преко 100 пријава-жалби, којима се указује на повреду права дјетета. У 2021. години поступано је укупно у 107 предмета, и то у 96 предмета по примљеним појединачним пријавама/жалбама, три предмета су покренута по службеној дужности од стране Омбудсмана. У првих десет мјесеци 2022. године Канцеларији у Бијељини је поднијето укупно 87 пријава, што у процентуалном смислу представља пораст у односу на претходни период (ако имамо у виду пројекцију до краја године).

Најчешће су се као подносиоци пријава јављали родитељи, један или оба, затим трећа лица и по службеној дужности Институција Омбудсмана (табела бр.2). Статистика биљежи тренд пораста процентуалног учешћа родитеља као подносиоца пријава-жалби у посматраном трогодишњем периоду. Евидентира се и пораст пријава од стране трећег лица, којим се указује на занемаривања дјетета и повреду права на заштиту од сваког облика насиља, док су усвојитељи или група родитеља у два случаја пријавили повреде права дјетета. У посматраном периоду разна Удружења грађана обрађала су се Канцеларији у Бијељини укупно 14 пута, а по службеној дужности на повреду права дјетета Канцеларија Омбудсмана у Бијељини је реаговала 15 пута. Значајно је напоменути и обраћање групе родитеља, која су се односила на повреду права њихове дјеце на образовање.

табела број 2. подносиоци пријава- жалби

Подносиоци пријава	2018		2019		2020		2021		2022	
Родитељи - група родитеља	32	64,0%	70	86,4%	89	85,6%	96	90%	76	87%
Омбудсман за дјецу	3	6,0%	3	3,7%	6	5,8%	3	3%	3	3%
Родбина	3	6,0%	1	1,2%	0	0,0%	0	0%	0	0%
Трећа лица	1	2,0%	3	3,7%	3	2,9%	6	6%	6	7%
Институције - удружења	7	14,0%	3	3,7%	2	1,9%	2	2%	2	2%
Дијете лично	1	2,0%	1	1,2%	4	3,8%	0	0%	0	0%
Хранитељ, усвојитељ, старатељ	3	6,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0%	0	0%
Укупно:	50	100%	81	100%	104	100%	107	100%	87	100%

Пријаве Канцеларији у Бијељини У 2021. години поднијело је укупно 96 родитеља, односно 90% свих пријава, док је у посматраном периоду 2022.године 87% пријава било од стране родитеља. Најчешћи разлози *обраћања родитеља* односили су се на остваривање права дјетета на лични контакт дјетета са оба родитеља, тј. са родитељем са којим не живи, повјеравање дјетета након развода брачне или развргнућа ванбрачне заједнице, право на издржавање (алиментацију). Важно је напоменути да је највећи број пријава од стране родитеља достављан лично у Канцеларију (близу 90%) и то је била прилика да се путем савјетодавног разговора, медијацијски дође до рјешења и отклањања повреде дјетета, што свакако повећава степен ефикасности поступања у најбољем интересу дјете. Омбудсман за дјецу није проводио посебан испитни поступак по пријавама које нису имала довољно елемената за покретање поступка или се нису односиле на повреду права дјетета.

Најчешће повреде права дјетета

Од укупног броја примљених пријава по којима је Канцеларија Омбудсмана за дјецу у Бијељини поступала у извјештајном периоду, највећи број се односи на повреду **личних права дјетета**. У првих десет мјесеци 2022.године се евидентира процентуални пораст броја ових повреда дјетета(39%) у односу на претходну годину (34%).

табела бр.3 компаративни преглед повреда права дјетета

Поведа права дјете	2018		2019		2020		2021		2022	
Лична права	33	53%	57	58%	48	44%	35	33%	34	39%
Право на заштиту од насиља	12	19%	16	16%	13	12%	14	13%	21	24%
Социјална и економска права	7	11%	7	7%	11	10%	13	12%	6	7%
Право на образовање	5	8%	8	8%	6	6%	4	4%	4	5%
Права дјете са сметњама у развоју	3	5%	10	10%	20	19%	17	16%	6	7%
Права дјете чланова друштвене зајед,	0	0%	0	0%	1	1%	0	0%	0	0%
Право на здравствену заштиту	0	0%	0	0%	4	4%	2	2%	0	0%
Прво на језик и културу	1	2%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Најбољи интерес дјетета	0	0%	0	0%	5	5%	22	21%	15	17%
Остала права	1	2%	0	0%	0	0%	0	0%	1	1%
Укупно:	62	100%	98	100%	108	100%	107	100%	87	100%

Право дјете на заштиту од насиља

Примјетно је да број пријава којима се указује на урушавање права дјетета на заштиту од насиља (вршњачко и у породици) у 2022.години биљежи пораст у односу на претходни период (евидентирана 21 пријава),у 2021(пријава 14) ,а у 2020.год.(13 пријава).Свакако морамо имати у виду да је у годинима поступања у складу са мјерама превенције вируса Sars Covid 19 , било мање пријава,али не значи да насиља није било, напротив нарочито имајући у виду чињеницу да су, због епидемиолошких мјера, породице у значајнијој мјери "затворене" и евентуалне проблеме насиља жртве нису пријављивале нити су тражили системску подршку.

Социјална и економска права дјете су по пријавама просјечно сваке године повријеђена на нивоу од 10% учешћа у укупним контингентима повређених права. Најчешће су то проблеми исплате алиментације од стране родитеља са којим дијете не живи и сходно томе Институција Омбудсмана за дјецу је у својим препорукама упутила и иницијативу за формирање ткз. „Алиментационог фонда“,који ће бити у најбољем интересу дјете,чији су родитељи неодговорни у смислу извршавања својих обавеза.Међутим,поред неодговорних родитеља у Институцију стижу пријаве на неоправдано дуго трајање поступака у доношењу пресуда-одлука за остваривање права дјете на издржавање (Основни судови,центри за социјални рад..)

Урушавање права дјете на образовање биљежи пораст са 6% (2020.) на 13% (2021.године), а у 2022. године се задржава на нивоу претходне године.Најчешће повреде права из образовања су се односиле на примјену правилника о оцјењивању и честе промјене учитеља/учитељица за ученике у нижим разредима,те проблем организованог превоза.

Право на најбољи интерес дјетета је у 2022.години урушавано на ранијим нивоима се задржао око 20%.

Поведа права дјете са сметњама у развоју биљежи пад 19%.у 2020.години, 13% у 2021. години а у првих десет мјесеци 2022.године партиципира са око 10%. Морамо констатовати да је наша друштвена заједница све више сензибилисана за права и потребе најосјетљивије категорије дјете -дјете са сметњама у развоју, али се и даље крше њихова поједина права.

Најчешће повреде су у дужини поступка процјене њихових капацитета од стране Првостепене стручне комисије при центрима за социјални рад , у процесу образовања,ако и у области социјално-економских права (право родитеља-његоватеља самохраних,запослених родитеља..)

Лична права дјете

Као што је већ наведено,према пријавама-жалбама најчешће су кршена лична права дјете. Просјечно на нивоу године лична права дјете се крше преко 40% случајева свих пријава којима се указује на повреду права дјете. *Према Конвенцији Уједињених нација о правима дјетета, лична права дјетета укључују:* право на живот, право на сазнање властитог поријекла, право на пријаву рођења, право на име, право на стицање држављанства, право на очување идентитета, право на живот у породици и родитељску бригу, право на личне односе и контактирање са оба родитеља, право на посебну заштиту и алтернативну бригу, право на приватност, право на част и углед, право на заштиту од незаконитог одвођења, право на заштиту од свих облика насиља.

табела број 4. компаративни преглед повреда личних права дјетета

Лична права	2018.		2019.		2020.		2021.		2022.	
Уређење виђања	11	52,4%	29	70,7%	44	91,7%	25	71%	20	59%
Сексуално искориштавање	0	0,0%	2	4,9%	2	4,2%	0	0%	6	18%
Повјера дјеце	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	4	11%	4	12%
Право на име, држављ. и поријекло	2	9,5%	2	4,9%	1	2,1%	2	6%	3	9%
Одговорност родитеља	1	4,8%	7	17,1%	1	2,1%	2	6%	0	0%
Усвојење	1	4,8%	0	0,0%	0	0,0%	0	0%	0	0%
Заштита од екон. експлоатације	1	4,8%	0	0,0%	0	0,0%	1	3%	0	0%
Заштита дјеце без родитељског старања	1	4,8%	0	0,0%	0	0,0%	0	0%	0	0%
незаконито одвођење	0	0,0%	1	2,4%	0	0,0%	0	0%	1	3%
остало	4	19,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	3%	0	0%
Укупно:	21	100%	41	100%	48	100%	35	100%	34	100%

У табели број 4. приказан је компаративни преглед повреда личних права дјетета у посматраном периоду из које је видно да се најчешће пријавама Институцији у Бијељини указује на урушавање права дјетета на одржавање личног контакта са родитељем са којим не живи, тј. повреда права дјетета у поступку уређења модела виђања, које води орган старатељства и на које је упућен највећи број жалби.

Канцеларија Омбудсмана за дјецу у Бијељини у 2022.години примила је 34 пријава које се класификују као повреде личних права дјетета, која можемо разврстати по појединачном личном праву како слиједи у табели број 5.

табела број 5. преглед повреда права дјетета у 2022.

Уређење виђања	20	59%
Сексуално искоришћавање	6	18%
Повјеравање дјетета након развргнућа ванбрачне заједнице	4	12%
Незаконито одвођење	1	3%
Право на име, држа. и пријекло	3	9%
УКУПНО:	34	100%

Од укупног броја пријава којима се указује на повреду личних права дјетета, највећи број пријава, односно њих 20, се односи на уређење виђања дјетета са родитељем са којим не живи у случају повјеравања дјетета након развода брака или развргнућа ванбрачне заједнице или питање неисплаћивања алиментације. Право на заштиту од насиља у 2021.год. је било нарушено у 14 случајева, а у 2022.години (у посматраном периоду) била је 21 пријава. Оно на шта се мора посебно указати пажња то је повећање броја пријава којима се указује сумња на повреду права дјетета на заштиту од сексуалног искориштавања (у 2022.години шест пријава)

Број и узрасна доб дјеце чија су права урушена

Анализа предмета који су отворени по пријавама-жалбама у Канцеларији Омбудсмана у Бијељини, показује да је веома тешко потпуно прецизно исказати број обухваћене дјеце чија су права нарушена у сваком конкретном случају, као на примјер у случајевима када жалбу подноси група грађана, или појединац за групу дјеце, а ни они нису сигурни колики је број дјеце или које су доби дјеца у групи која је обухваћена жалбом.

табела број 6. компаративни преглед узрасне доби дјеце чија су права повријеђена

Узраст дјеце	2018		2019		2020		2021		2022	
0-5 год.	6	11,1%	19	21,8%	27	24,8%	26	23%	22	23%
6-10 год.	20	37,0%	33	37,9%	42	38,5%	32	28%	35	37%
11-14 год.	18	33,3%	20	23,0%	22	20,2%	44	38%	26	27%
15-18 год.	5	9,3%	15	17,2%	9	8,3%	9	8%	9	9%
Непознато	4	7,4%	0	0,0%	0	0,0%	0	0%	1	1%
Преко 18 год.	1	1,9%	0	0,0%	9	8,3%	4	3%	2	2%
Група дјеце - непознато не улази у статистику	13	0,0%	11	12,6%	6	0,0%	9	0%	4	0%
Укупно:	54	98%	87	100%	109	100%	115	100%	95	100%

Институцији у Бијељини се на нивоу године упути преко 100 пријава којим се указује на неки облик урушавања права дјеце. У 2021.години је било пријава за повреду права 104 дјеце и 128 облика повреда права (неко дијете може бити изложено мултиплицираним повредама), а током 2022.године 95 облика повреда права за 87-оро дјеце. На основу урађене анализе за примљених пријава за 2021.годину произилази да су дјеца 0 до 10 година старости највише изложена ситуацијама (51%) које доводе до повреде њихових права, од тога је 23% дјеце од 0 до 5 година старости, и одмах за њима су дјеца узрасне доби од 11 до 14 година којих је 38%. У узрасту од 15 до 18 година, било је 9-оро дјеце. У 2022.-ој години, у посматраном периоду евидентира се пораст учешћа дјеце до 10 година (60%), а посебно дјеце од 06-10 година (35% у односу на 28% у 2021.години). Међутим, биљежи се пад учешћа дјеце од 11-14 година у 2022.години (са 38% на 27%). У два предмета пријава је обухватила већи број дјеце гдје није било могуће утврдити број као ни старосну доб.

табела број 7. узрасна доб дјеце чија су права повријеђена у 2022.години

Узраст дјеце	2022	
0-5 год.	22	23%
6-10 год.	35	37%
11-14 год.	26	27%
15-18 год.	9	9%
Непознато	1	1%
Преко 18 год.	2	2%
Група дјеце – непознато - не улази у статистику	4	0%
Укупно:	95	100%

Пол дјеце

Према полној заступљености дјеце на чије повреде права се указује пријавама Омбудсману за дјецу- Канцеларији у Бијељини, произилази да су дјевојчице у 2021.години нешто више изложене ситуацијама које доводе до повреде њихових права, њих (51%) у односу на (49%) дјечака.Такав тренд се наставља и у 2022. години(54%дјевојчица),а у поређењу са 2020.годином, гдје је учешће дјечака са повредама права било (56%) , док је дјевојчица било (44%).

Пол, а ни број дјеце није било могуће одредити за групе дјеце, по пријави удружења, грађана или институција.

табела број 8. компаративни преглед полне структуре дјеце чија су права повређена

Пол дјеце	2018		2019		2020		2021		2022	
Дјечаци	30	61,2%	39	44,8%	61	56,0%	60	52%	43	46%
Дјевојчице	19	38,8%	48	55,2%	48	44,0%	55	48%	51	54%
Група дјеце непознато не улази у статистику	4	8,2%	11	12,6%	6	5,5%	9	0%	4	0%
Укупно:	49	100,0%	87	100,0%	109	100,0%	115	100,0%	94	100,0%

Одговорна страна

Имајући у виду да се пријаве-жалбе најчешће односе на повреду личних права дјетета, што је углавном у надлежности органа старатељства,који имају широку лепезу овлашћења и одговорности у заштити права дјетета, па је очекивано да се у највећем броју пријаве односе на центре за социјални рад и службе социјалне и дјечије заштите , то је углавном у око 50% свих пријава,а у 2022.-ој години чак 54% .

Број пријава упућених на рад васпитно-образовних установа је биљежио пораст у 2021.године,али не и у 2022.-ој години (школе,предшколске установе..) у односу на укупан број пријава са 10,6% у 2020.години, на 25% до новембра у 2021.години и 13% у посматраној години.Затим слиједе пријаве за повреду права дјетета на фондове,министарства,правосудне органе,локалну самоуправу..Биљежи се значајан пораст броја пријава ка правосудним органима због дужине поступка који се тучу права и интереса дјеце,а исти морају имати приоритет.

табела број 9. компаративни преглед пријава према институцијама

Жалбе по институцијама	2018		2019		2020		2021		2022	
Центри за социјални рад	28	47,5%	43	53,1%	56	53,8%	50	47%	47	54%
Васпитно образовне установе	11	18,6%	19	23,5%	11	10,6%	25	23%	11	13%
Правосудни органи	10	16,9%	5	6,2%	7	6,7%	11	10%	13	15%
Органи локалне самоуправе	2	3,4%	3	3,7%	6	5,8%	7	7%	1	1%
Полицијске управе	1	1,7%	6	7,4%	1	1,0%	2	2%	7	8%
Јавне установе - Фондови - Министарства	5	8,5%	5	6,2%	23	22,1%	11	10%	8	9%
Компаније	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	1%	0	0%
Остало	2	3,4%	0	0,0%	0	0,0%	0	0%	0	0%
Укупно:	59	100%	81	100%	104	100%	107	100%	87	100%

ЗАПАЖАЊА ОМБУДСМАНА И МОГУЋНОСТИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПРАВА И ПОЛОЖАЈА ДЈЕЦЕ ПО ОБЛАСТИМА

ЛИЧНА ПРАВА ДЈЕТЕТА

Проблеме у поступцима о уређењу личних односа дјетета са родитељем са којим не живи након развода брака или распада ванбрачне заједнице Омбудсман за дјецу препознаје као веома озбиљне, с обзиром да пракса показује да недостаје ефикасна заштита права дјетета у овим поступцима, а пропусти у раду надлежних установа и служби се понављају се из године у годину.

Развод брака је сам по себи трауматична ситуација за цијелу породицу, а посебно за дјецу. Зато је веома важно да током и након развода код родитеља постоји минимум међусобне толерације који је потребан да се дијете и његови интереси ставе на прво мјесто. Родитељи у процесу развода често занемарују да дјеца знају и више него што то родитељи мисле и да сигурно имају своје властито мишљење о њиховом разводу, али и да се неријетко осјећају као „кривци за ту ситуацију.“ Развод брака је за дјецу још више стресан, ако повлачи са собом и неке друге промјене њиховог досадашњег живота: пресељење, промјена школе, нови партнери или нови брак родитеља... Ситуацију у овим поступцима додатно усложњава неодговарајућа и/или неблагоприятна реакција надлежних центара/служби за социјални рад на нивоу Републике Српске, па и у нашем Граду, која се нарочито манифестује кроз:

- Недовољно разумљива и слободном тумачењу остављена рјешења о начину одржавања личних односа;
- Неефикасни и дуги поступци о начину одржавања личних односа, што има за крајњи резултат ускраћивање права дјетета на оба родитеља.
- *Изостанак одговарајуће реакције према родитељу са којим дијете живи*, а који се намјерно не придржава одлуке о начину одржавања личних односа дјетета са другим родитељем, односно, који намјерно онемогућава спровођење правоснажне одлуке, што у ситуацији када се дјетету ускраћује одржавање личних односа са другим родитељем, што може да доведе до „отуђења дјетета од родитеља са којим не живи“, мјере органа старатељства изостају, а исте морају бити ефикасне и благовремене;
- Неуважавање мишљење дјетета у поступку које се директно тиче њих, тј. у поступку доношења и реализације рјешења о начину одржавања односа са другим родитељем;
- И даље се у пракси препознају случајеви да поједини центри/службе за социјални рад не одлучују по захтјеву странке у законом прописаном року и не примјењују правилно Закон о општем управном поступку.
- Изостанак континуираног, стручног рада на јачању родитељских компетенција и међусобне сарадње

Када је ријеч о остваривању **права дјетета на издржавање** након развода брака, односно престанка ванбрачне заједнице, треба истаћи да је избјегавање доприноса у издржавању дјетета веома озбиљан облик занемаривања дјетета од стране родитеља. Пријаве/жалбе Омбудсману којима се указивало на повреде права дјетета на издржавање, показују да постојећа законска рјешења нису осигурала ефикасне механизме за остваривање овог права од стране дјетета. Сем тога, *недостају подаци о броју дјетета која примају издржавање*, број судских

поступака ради наплате алиментације, досуђени износи за издржавање, разлоге за често прекидање ових поступака на суду, тачне разлоге зашто центри/службе за социјални рад не користе своје законско овлашћење за покретање поступка извршења. Недостају и квалитетне анализе о ефектима постојећих законских рјешења. Омбудсман за дјецу Републике Српске је континуирано у својим годишњим извјештајима које подноси Народној скупштини Републике Српске указивао на потребу доношења **Закона о оснивању алиментационог фонда**, чиме би дјеца, у овој области, добила потребну сигурност и заштиту. Са задовољством можемо констатовати да је у скупштинској процедури овај Закон и очекује се његово усвајање до краја ове године, ако се створе правне претпоставке.

Ефикасност поступка пред органима, установама и службама када се одлучује о неком праву или интересу дјетета, још увијек није реалност. У поступку пред надлежним установама и/или службама и даље се евидентира:

- не поштују законом утврђена правила поступка;
- дијете веома често не учествује у поступку иако се одлучује о његовим правима и интересима; -дијете није заступано од стране овлашћених лица (родитеља, старатеља...);
- образложења појединих одлука су контрадикторна са диспозитивима или одлуке уопште не садрже образложење; и сл.
- поједине установе или службе не утврђују у сваком појединачном случају најбољи интерес дјетета;
- Присутан је неједнак приступ надлежних служби у рјешавању захтјева истог садржаја, а што је посљедица различитог тумачења прописа.
- Грађани често пријавама/жалбама указују и на непрофесионалан однос запослених и на недостатак потребних информација о начину остваривања неког права;
- указују на „одуговлачење поступака од стране правних заступника“ и њихово присуство у ситуацијама, гдје је по мишљењу подносиоца пријава штетно по дјецу(нпр. спровођење изречене мјере појачаног надзора над вршењем родитељског права..)

Вођење поступка пред надлежним органима, установама и службама када одлучују о неком праву или интересу дјетета, у једном броју случајева доводи у питање остваривање права дјетета. Прво у поступку који се води и даље се не поштују законом утврђени рокови и правила поступка; дијете врло често не учествује у поступку иако се одлучује о његовим правима и интересима; или дијете није заступано од стране овлашћених лица (родитеља, старатеља...); образложења појединих одлука су контрадикторна са диспозитивима или одлуке уопште не садрже образложење, или одлука није достављена родитељима, старатељима дјетета, или се одлуком не образлаже шта је и зашто најбоље за дијете и на основу којих елемената је то утврђено. Неједнак приступ надлежних служби у рјешавању захтјева истог садржаја је проблем који је присутан, а неједнак приступ увијек доводи до повреде права дјете.

Извршење одлука надлежних органа, установа и служби

Ажурност и ефикасност надлежних органа у извршавању својих одлука цијени се на основу благовременог предузимања мјера у периоду њиховог спровођења, тако да непоштовање законских рокова и одуговлачење поступка извршења без обзира на разлоге којима се то правда, није у најбољем интересу дјетета. Додатно вријеме које се по разним основама оставља

за извршење правоснажних одлука, не рјешава проблем, већ само додатно компликује и онако тешке односе у породици и додатно удаљава дијете од родитеља са којим не живи.

До повреде **права на приватност дјетета** може доћи у различитим ситуацијама и у највећем броју случајева настаје медијским извјештавањем о дјечи. Примјетан је већи степен осјетљивости у начину извјештавања о дјечи у односу на ранији период, али се ипак биљежи да сам начин изношења информација ствара основану сумњу у повреду права дјетета на приватност. Најчешће се радило о случајевима извјештавања о дјечи која живе у тешким животним условима, болесној дјечи или дјечи са сметњама у развоју, за које се нпр. прикупља хуманитарна помоћ.

Иако суштински дио примјене Конвенције представља и **вођење одговарајућих евиденција** које се односе на све фазе дјечијег одрастања, пракса показује да прикупљени подаци, ако се и воде, нису систематизовани у самој установи, нису обједињени, што онемогућава било какву анализу и праћење појаве. Примјера ради, закон обавезује службе социјалне заштите да воде евиденцију издржаваних лица, а ми немамо податке о броју дјеце која не примају алиментацију уопште, или је примају умањену или једном у два или три мјесеца. Такође изостају нпр. у Бијељини обједињене евиденције о броју дјеце -лица са инвалидитетом, него се они воде парцијално по удружењима, центру за социјални рад, локалној самоуправи, а за различите потребе. Иако годинама највећи број пријава Омбудсмана за дјецу указује на повреде права дјетета на контакте и дружења са родитељем са којим не живи, те права дјетета на издржавање, у систему нису направљени потребни помаци, а пракса показује да нема ефикасне заштите права дјетета у овим поступцима. Пропусти у раду надлежних центара за социјални рад и служби социјалне и дјечије заштите, нажалост, понављају се годинама. Омбудсман за дјецу је и у ранијим годишњим извјештајима **указивао на потребу доношења новог Породичног закона.** Са задовољством можемо констатовати да је и приједлог овај Закона ушао у скупштинску процедуру, чије усвајање се такође очекује до краја године (ако се створе правне претпоставке).

Посебно је важно да судови, у поступку развода брака одлуче и о уређењу виђања, да се ови поступци рјешавају по хитном поступку и да се осигура извршење правоснажних пресуда, те да се поступци повјере дјече и начин одржавања личног контакта и након развргнућа ванбрачне заједнице повјере судовима, као за брачну дјецу, пошто су по Уставу Републике Српске дјеца из брачних и ванбрачних заједница изједначена.

Пријаве/жалбе код Омбудсмана за дјецу везане за **повреду права дјетета на мишљење**, указују да се повреде у овој области могу сврстати у неколико категорија:

- не узимање изјаве/мишљења дјетета у поступцима у којима се одлучује о праву дјетета када је дијете способно да изрази своје мишљење;
- неадекватан начин узимања изјаве (дјетету нису предочене потребне информације, постављање сугестивних питања, застрашивања, пријетње и сл.) ;
- не узимање у обзир, односно, не посвећивање дужне пажње мишљењу дјетета у свим питањима која га се тичу и у свим поступцима у којима се одлучује о његовим правима;
- доношење одлуке надлежног органа искључиво уз уважавање мишљења дјетета у складу са његовим узрастом и степеном зрелости.

Права дјеце на заштиту од насиља

У заштити дјеце од насиља у Републици Српској учињени су значајни помаци: у примјени је Протокол о поступању у случају насиља, злостављања или занемаривања дјеце, ступио је на снагу нови Кривични законик 2017. године којим се уводе одређене новине у кривично-правној заштити дјеце од насиља, урађен је Први годишњи извјештај о насиљу над дјецом у Републици Српској за 2015. годину, програми превенције насиља су саставни дио наставног плана и програма у школама. У Бијељини

- У 2018. години усвојен је Закон о посебном регистру лица правоснажно осуђених за кривична дјела сексуалне злоупотребе и искориштавања дјеце којим се додатно осигурава заштита дјеце од сексуалне злоупотребе, злостављања и искориштавања, те спречавање лица правоснажно осуђених за та кривична дјела да поново изврше исто или слично кривично дјело, али то није довољно, неопходно је пратити примјену Закона у пракси.
- Омбудсман за дјецу запажа да се у пракси најчешће препознају само случајеви физичког насиља који су често и веома медијски експонирани. Међутим, разни други облици насиља са веома тешким физичким и психичким посљедицама по дијете – жртву остају на маргинама и нису уопште препознати, нарочито ако се појављују у неким скривенијим облицима (вербално, психичко, сајбер насиље..).

Дјецу треба охрабрити да пријављују насиље, без обзира да ли су сами жртве насиља или не. Разговарајући са дјецом, Омбудсман за дјецу је препознао да се дјеца плаше да пријаве насиље. На питање како помоћи другу који је жртва насиља, мишљења дјеце била су врло различита, од тога да се у те ствари не треба мијешати до размишљања да друга треба саслушати, разговарати с њим, утјешити га, што упућује на потребу да активности треба усмјерити на важности пријављивања насиља и помоћ дјетету жртви. Нажалост, стиче се утисак да свијест о потреби пријављивања насиља, неријетко има само декларативни карактер.

Вршњачко насиље се не дешава само у школи. Међутим, према нашој пракси ипак је школа мјесто гдје је вршњачко насиље најприсутније због великог и свакодневног протока дјеце. Веома често се поједини облици насиља настављају и ван школе, а нарочито употребом савремених средстава комуникације.

Током радионица и директног контакта са дјецом у школама, Омбудсман за дјецу закључује да су облици вршњачког насиља све бруталнији, у свим облицима и са тежим посљедицама, а насиље путем друштвених мрежа узима све више маха и као да је ван контроле. Оно што брине су искази дјеце током радионица са Омбудсманом да немају довољну спознају о улози и значају стручних тимова који функционишу у школи (психолози, педагози, а негдје и социјални радници), а нарочито у основним школама.

Омбудсман за дјецу указује и на потребу cjеловите подршке дјеци која су жртве насиља, али свакако не треба занемарити и потребе и проблеме дјеце-насилника, која су најчешће на неки начин и сами жртве неког облика насиља. Континуирана стручна подршка у школи, у породици и од релевантних субјеката заштите дјеце је свакако од пресудног значаја, како у превентивном тако и куративном смислу.

ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ ИНСТИТУЦИЈЕ ОМБУДСМАНА ЗА ДЈЕЦУ КАНЦЕЛАРИЈА У БИЈЕЉИНИ

Посебни извјештаји, препоруке, иницијативе

ПОСЕБНИ ИЗВЈЕШТАЈИ

1. Заштита права дјетета у алтернативној бризи

Током 2022.године Институција Омбудсмана за дјецу је израдила „Посебан извјештаја о праву дјетета које се налази у стању социјалне потребе на смјештај у установу“.За потребе истог Институција је обавила истраживање чији су резултати презентовани на Округлом столу који је у организацији Канцеларије Омбудсмана за дјецу у Бијељини организован 03.11.2022. у „Музеју Семберија“. Учесници округлог стола су били представници релевантних субјеката заштите права дјеце и током дискусије су износили искуства у личном и раду својих институција и организација, када су у питању права дјетета у алтернативној бризи. Дошло се до одређених закључака и то: да

- *је хранитељство*, као облик алтернативног збрињавања, у *најбољем интересу дјеце*, али је евидентан недостатак хранитељских породица, те да је неопходна континуирана *промоција хранитељства* у установама и локалним заједницама, путем медија, али и пригодних скупова на којима би се давало на значају актуелним хранитељским породицама;

- сугестија је да се на нивоу Републике Српске формира *Центар за хранитељство*, гдје вршила едукација будућих хранитеља, сензибилизација запослених чиме би се унапређивао овај облик збрињавања дјеце (аналогно искуствима Републике Србије);

- истраживање Институције је указало на *проблем нередовног контакта органа старатељства* са дјецом како у институционалном смјештају, а тако и у хранитељским и старатељским породицама, па је један од закључака да органи старатељства морају учинити значајније напоре да се превазиђе тај недостатак и да је у најбољем интересу дјеце континуирана тел., али и редовна лична посјета;

- такође је указано на неопходност да у поступку доношења рјешења и одлуке о алтернативном збрињавању Центри за социјални рад морају да имају у виду најбољи интерес дјетета, чује његово мишљење, као и да у рјешењу *образложе због чега је одабарни облик алтернативног збрињавања у најбољем интересу тог дјетета* (с обзиром да је својим препорукама Институција већ указивала на тај проблем);

2. Право дјетета на здраву животну средину у Републици Српској

Многа права из Конвенције односе се директно на заштиту животне средине, а право дјеце на сигурну, здраву и одрживу животну средине посматра се у вези са осталим правима: правом на живот (члан 6.); правом на здравствену заштиту у складу са највећим могућим стандардима (члан 24.) у оквиру кога се истиче и право дјетета на здраву животну средину (члан 24.2.); те правом на образовање (члан 28.). Такође, Конвенција у члану 12. дефинише право дјетета на учешће и изношење ставова и мишљења у складу са зрелошћу и узрастом о свим питањима која се дјетета тичу.

Уважавајући снажан утицај који питања заштите животне средине и ублажавања посљедица климатских промјена имају на дјецу и остваривање њихових права, УН Канцеларија високог комесара за људска права је 2017. израдила и аналитичку студију о овим питањима у којој је један од закључака да дјечија права, укључујући право на учешће, морају бити уграђена у стратешке документе који се односе на заштиту животне средине и развоја.

Поштујући горе наведено, као и чињеницу да је Европска мрежа омбудсмана за дјецу(ENOC) као тему своје годишње скупштине одредила питања из области „климатске правде“ Омбудсман за дјецу приступио у другој половини 2022. изради посебног извјештаја на тему „Право дјеце и младих на здраву животну средину у Републици Српској“. Циљ посебног извјештаја је прије свега утврдити тренутно стање о **информисаности** у учешћу младих у рјешавању питања везаних за животну средину у Републици Српској, те на основу важећих правних прописа, налаза истраживања и искустава земаља из региона дати препоруке надлежним институцијама за одређена побољшања у овој области.

У склопу израде Посебног извјештаја Институција Омбудсмана је обавила истраживање о аутентичним ставовима дјеце у овој области, на начин да је анкетирано 2550 ученика средњих школа широм Републике Српске. Такође су рађени и дубински интервјуу са релевантним институцијама (министарства, фондови) и са представником Градске управе из Бијељине (одсјек за локални економски развој и европске интеграције), гдје су изнијета позитивна искуства.

На основу анализе одговора из анкете ученика и других метода примјењених током израде посебног извјештаја дефинисане су препоруке ка релевантним институцијама и министарствима. Јавност ће бити упозната са овим документом и организацијом округлих столова, који ће свакако бити и у Бијељини.

ПРЕПОРУКЕ, ИНИЦИЈАТИВЕ..

1. Хранитељство

Институција Омбудсмана за дјецу је током 2021. године урадила посебан извјештај у области хранитељства, који је такође презентован у Бијељини. Једна од препорука је била да је нужна континуирана промоција хранитељства, као једног од најкориснијих облика збрињавања дјеце без адекватног родитељског старања. Хранитељство треба да буде примарни начин заштите дјеце у односу друге видове збрињавања дјеце (смјештај у установу итд.), из разлога што се дијете збрињава у породичној атмосфери, само збрињавање је природније, хуманије а и сами психосоцијални ефекти збрињавања су далеко бољи.

Институција је препоручила да се од стране локалне заједнице у форми проширеног права обезбједи бесплатан боравак у предшколским установама за дјецу из хранитељских породица. У финансијском смислу то није велики издатак за, али показује се висок степен сензибилности ка овој категорији дјеце, за коју је то велика добит, као и за хранитеље.

Сем тога, Омбудсман за дјецу Канцеларија у Бијељини је сугерисала и промоцију хранитељства на начин да Градоначеник и Предсједник Скупштине Града уприличе пријем хранитеља и тиме укажу на значај њихове хуманости у најбољем интересу дјеце која немају адекватну родитељску бригу. Ова сугестија је прихваћена од стране Града Бијељина и сада су сусрети са хранитељима редовни.

2. Право Родитеља- неговатеља

Током 2021. године Институцији у Бијељини жалбом су се обратили родитељи дјеце-лица са сметњама у развоју. Обраћање је везано за новоуведено **право на накнаду родитеља неговатеља или неговатеља** у оквиру Закона о измјенама и допунама Закона о дјечијој заштити (Службени гласник Републике Српске број: 107/19). Наиме подносиоци пријава-жалби су истакли да наведене измјене закона дискриминишу дјецу-лица са сметњама у развоју која су старија од 30 година и дјецу запослених, самохраних родитеља, што директно утиче на ниво социјалне сигурности тих породица чиме се доводи у ризик да та дјеца буде смјештено у

установу социјалне заштите. Након одржаних консултативних састанака са представницима надлежних институција из ове области, у складу са чланом 7. Закона о Омбудсману за дјецу („Службени гласник Републике Српске“ број: 103/08 и 70/12.) **покрета је иницијатива за измјену Закона о дјечијој заштити** тако да Омбудсман за дјецу предлаже Министарству здравља и социјалне заштите, предузимање потребних мјера и активности, у циљу додатне заштите дјеце са сметњама у развоју, на начин да се **запосленом, самохраном родитељу** омогући остваривање **овог права**, тако да се 1. Законом о измјенама и допунама Закона о дјечијој заштити Републике Српске дефинише да се “право на накнаду родитељу – његоватељу или његоватељу” изузетно може признати једном од незапослених чланова домаћинства са којим живи дијете са сметњама у развоју, у ситуацији када је самохрани родитељ запослен.

Иницијатива је предата надлежном Министарству здравља и социјалне заштите Републике Српске на даље поступање, а све у циљу најбољег интереса дјетета. Од стране Народне скупштине 14.12.2021.годин је усвојен Закон о измјенама и допунама Закона о дјечијој заштити, али иницијатива институције, за право самохраних запослених родитеља није прихваћено у цјелини, него је условљено низом предуслова (да у породици има двоје или више дјеце, да не користи рад са ½ радног времена..) Оваква ситуација је отворила растор за дјеловање Града у смислу подршке запосленим самохраним родитељима, и у том смислу је од стране Институције Канцеларије у Бијељини упућена Иницијатива Граду Бијељина за доношење одлуке о проширеном праву из дјечије заштите за право на накнаду родитељу – његоватељу или његоватељу” може признати једном од незапослених чланова домаћинства са којим живи дијете са сметњама у развоју, *изузетно у ситуацији када је самохрани родитељ запослен а што је свакако интерес њихове дјеце са сметњама у развоју.*

Са посебним задовољством можемо констатовати да је ова иницијатива Омбудсмана за дјецу Канцеларије у Бијељини прихваћена од стране Градске управе, а усвојена на Скупштини Града Бијељина, на 12. сједници одржаној дана 14. априла 2022. Године (Службени гласник Града Бијељина бр. 8/2022 од 15. април 2022. године) и уврштено је као проширено право у области дјечије заштите, које ће потенцијални корисници моћи остварити од 01.01.2023. године.

Право незапослених родитеља-његоватеља лица (дјеце) старијих од 30 година, која нису препозната у Закону о дјечијој заштити би требало разматрати у контексту *проширених права из система социјалне заштите*, што је од стране Институције Омбудсмана-канцеларије у Бијељини сугерисано представницама удружења родитељима чија су дјеца старија од 30 година, с обзиром да лица старија од 30 годин нису у надлежности дјеловања Омбудсмана за дјецу.

3. Радна експлоатација дјеце-просјачење

Проблем **просјачења дјеце, тј. радне експлоатације дјеце-дјеце улице је проблем са којим се** у свом раду сусреће и Институција Омбудсмана, као и са пријавама на родитеље који дјецом манипулишу и излажу их просјачењу, малолетничким браковима, или не реагују на адекватан начин у спречавању ових појава. Овај проблем је посебно изражен у Граду Бијељина. Подаци указују да на улицама Бијељине просјачи 53-оје дјеце. У циљу подршке и заштити права ове дјеце Институција остварује сарадњу са органом старатељства, родитељима, школама, Градском управом и УГ за образовање Рома “Отахарин” Бијељина.

Имајући у виду наведену повреду права дјетета на подручју рада Бијељина, а у циљу склањања дјеце са улица до дефинитивног рјешавања њиховог статуса стварањем безбједног породичног окружења, или алтернативног смјештаја у најбољем интересу дјеце која просјаче и друге дјеце у ризику, Институција Омбудсмана за дјецу је истиче **потребу за отварањем Прихваталишта за дјецу у ризику**. О овој иницијативи Канцеларије Омбудсмана за дјецу у Бијељини и других релевантних субјеката заштите, су кроз информацију Канцеларије Омбудсмана у Бијељини у 2021. години упознати и одборници Скупштине Града, а ускоро ће имати прилику и да се упознају са напретком у реализацији ове иницијативи у смислу разматрања елобарата о оправданости отварања Прихваталишта, као и да евентуално донесу одлуку о отварању истог у нашем Граду. Бијељина би била прва локална заједница Српске, која отвара ову социјалну услугу у склопу свог дјеловања.

У контексту активности на отварању Прихваталишта за дјецу у ризику, Институција Омбудсмана истиче и потребу континуираног јачања професионалних капацитета запослених који раде са дјецом и породицама са дјецом, њиховом едукацијом и сензибилизацијом, као и кадровским јачањем установа и институција.

4. Савјетовалишта

У складу са анализама које се врше у Институцији Омбудсмана евидентно је да су најчешће кршена лична права дјетета, а у оквиру њих права дјеце из висококонфликтних развода и распада ванбрачних заједница остваривање права на лични контакт са родитељем са којим не живи, што све указује и на изостанак превентивног рада органа старатељства са партнерима и родитељима, који након развода брака или распада ванбрачне заједнице, немају капацитет да раздвоје бивше партнерске од сталних родитељских улога. Сходно томе, из угла Институције намеће се неизоставна потреба за отварањем **Савјетовалишта за брак и породицу, као и Савјетовалишта за дјецу и младе**, која би имали вишеструку улогу, како у превенцији, тако и у смислу подршке дјеце током кризних фаза развода брака њихових родитеља, али и развојних проблема и потреба дјеце нашег Града.

Институција Омбудсмана је на том путу учинила искорак у смислу да је још 2019. године у сарадњи са европски сертификованом Асоцијацијом системских породичних терапеута Србије организовала едукацију и у области системске породичне психотерапије терапије (која иначе траје четири године), на начин да едукатори из Београда долазе у Бијељину, а полазници су стручњаци професионалци који раде са дјецом и породицама са дјецом у Бијељини и регији, чиме се јачају њихови професионални капацитети, а сакрјним циљем најбољи интерес дјеценом нарочито вулнерабилне категорије дјеце. Имајући наведено у виду, Град Бијељина ће за годину дана имати 11 психотерапеута ојачаних за рад са дјецом и породицама са дјецом.

У организацији Канцеларије Омбудсмана за дјецу у Бијељини формирана је нова група едукатора - професионалаца, чак њих 20, чија едукација почиње 26. новембра ове године, што представља велики ресурс за овај Град и за рад будућих Савјетовалишта.

5. Право дјеце на партиципацију

Као је већ у претходном дијелу Информације наведено тема овогодишњих едукативних радионица, које је у средњим школама широм Републике Српске реализовала Институција Омбудсмана за дјецу, а Канцеларија у Бијељини је посјетила ученике у десет средњих школа, је била „Имам право да се чује и мој глас“ којом се указује на право дјеце и младих на

партиципацију у свим темама које су им битне за живот и развоју ,а у складу са УН Конвенцијом о правима дјетета. Нажалост искуство са ових радионица показало да дјеца нису довољно упозната са овим правом ,али и да га одрасли „избјегавају“ у смислу да и када дјецу питају за мишљење, касније најчешће не уважавају. Радионице су свакако допринијеле афирмацији права дјетета на партиципацију. У духу овог права из Конвенције УН о правима дјетета у сарадњи са Скупштином Града Бијељина и УГ“Отахарин“ Бијељина, током обиљежавања „Дјечије недеље 2022.“ је покренута иницијатива за увођење ткз .“Дјечије столице“у Скупштину Града,на начин да представник дјеце може да учествује на сједницама Скупштине града када се доносе одлуке битне за дјецу,али и да „ дјечија столица опомиње одборнике да у свим одлукама који доносе имају у виду најбољи интерес дјеце Града Бијељина.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

У процесу развоја и одрастања дјетета много је субјеката заштите који имају специфичне улоге (родитељи, васпитно-образовне установе, центри/службе за социјални рад, здравствене установе, правосудни органи, медији, итд.). Сви они имају обавезу и одговорност благовремено и одговарајуће реаговати у складу са својом улогом, а у најбољем интересу дјетета. Институција Омбудсмана подсјећа да је неопходна континуирана сарадња свих субјеката, размјена информација, праћење дјетета на путу од раног раста и развоја па до пуног одрастања.

Само заједничким активностима, интервенцијама и дјеловањем свих субјеката могуће је остварити пуну заштиту дјетета, те препознати ситуације које могу стајати као препреке на њиховом путу здравог одрастања.

Овом приликом изражавамо наду да ће исход информације Институције Омбудсмана за дјецу-Канцеларије у Бијељини о стању права дјетета у Граду Бијељина у 2022.години,имати позитивне ефекте као што је то било након упознавања одборника Скупштине града претходне године. У периоду који је слиједио дошло је до :усвајања одлуке о проширеним правима запослених самохраних родитеља-његоватеља, интензивније се радило на промоцији и подршци хранитељским породицама, евидентирају су конкретне активности на путу доношења скупштинске одлуке о отварању нове социјалне услуге у Граду-прихватилишта за дјецу у ризику.. Очекивања Омбудсмана за дјецу,Канцеларије у Бијељини се поред осталог да се током наредне године заједничким активностима Град Бијељина учине напори на отварању *Савјетовалишта за брак и породицу, као и Савјетовалишта за дјецу и младе.*

Свакако неизоставна порука да сви субјекти заштите права дјеце треба да дјелују заједнички у најбољем интересу дјеце нашег Града.

ОБРАЂИВАЧ

Замјеник Омбудсмана за дјецу Републике Српске
Мр Јованка Вуковић

САДРЖАЈ

Увод	2
УЛОГА ОМБУДСМАНА ЗА ДЈЕЦУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У ЗАШТИТИ И УНАПРЕЂЕЊУ ПРАВА ДЈЕЦЕ	
Поступања и активности Омбудсмана за дјецу- Канцеларија у Бијељини	4
ПОСТУПАЊЕ ПО ПРИЈАВАМА-ЖАЛБАМА.....	6
Подносилац пријаве	6
Најчешће повреде права дјетета	7
Право дјече на заштиту од насиља.....	8
Лична права дјече	8
Пол дјече	11
Одговорна страна	11
ЗАПАЖАЊА ОМБУДСМАНА И МОГУЋНОСТИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПРАВА И ПОЛОЖАЈА ДЈЕЦЕ ПО ОБЛАСТИМА.....	12
ЛИЧНА ПРАВА ДЈЕТЕТА	12
Права дјече на заштиту од насиља.....	15
Остале активности Институције Омбудсмана за дјецу КАНЦЕЛАРИЈА у Бијељини	16
Посебни извјештаји, препоруке, иницијативе	16
ПОСЕБНИ ИЗВЈЕШТАЈИ	16
1. Заштита права дјетета у алтернативној бризи.....	16
2. Право дјетета на здраву животну средину у Републици Српској	16
ПРЕПОРУКЕ, ИНИЦИЈАТИВЕ..	17
1. Хранитељство	17
2. Право Родитеља- неговатеља	17
3. Радна експлоатација дјече-просјачење	18
4. Савјетовалишта.....	19
5. Право дјече на партиципацију.....	19
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	20